

Zmena a kontinuita: Druhá svetová vojna v pamäti Rusov a v ruskej politike

Łukasz Adamski, PhD

Zrážka medzi silami dobra – Červenou armádou podporovanou celým obyvateľstvom ZSSR a vojskami západných spojencov – a silami zla – „nacistickými okupantmi“ a ich kolaborantmi z krajín východnej a strednej Európy: toto oficiálne posolstvo ruských úradov v súvislosti s históriou druhej svetovej vojny v podstate opakuje interpretácie prevládajúce v Sovietskom zväze. Kremel' zvyčajne mlčky ignoruje udalosti, ktoré poškodzujú pozitívny obraz ZSSR, alebo ich interpretuje manipulatívnym spôsobom. Na rozdiel od sovietskych čias ich však nepopiera.

[Druhá svetová vojna](#) zaujíma v historickom vedomí Rusov mimoriadne dôležité miesto. Pre vojnových veteránov a deti, ktoré prežili vojnu alebo povojnové obdobie poznačené extrémnou chudobou, to bola skúsenosť, ktorá ovplyvnila celý ich ďalší život.¹ Pre ostatných je to záležitosť rodinnej histórie, školského vzdelávania a masovej kultúry, ako sú knihy a filmy. Pre Sovietsky zväz priniesla vojna nielen obrovské materiálne škody, ale aj oveľa väčšie straty na ľudských životoch ako v iných krajinách. Tragédia obyvateľov Petrohradu (v sovietskych časoch Leningradu) je jedným zo symbolov druhej svetovej vojny: počas dvaapoločného obliehania a bombardovania mesta zomrelo vyše 600 000 ľudí od hladu a nedostatku paliva. Podľa oficiálnych odhadov z konca 80. a začiatku 90. rokov 20. storočia **približne 26,6 milióna obyvateľov Ruska vrátane takmer 9 miliónov vojakov Červenej armády zomrelo** v dôsledku vojnových operácií alebo zlých životných podmienok spôsobených vojnou. Mnohí muži, ktorí sa vrátili z vojny, boli invalidi. V percentuálnom vyjadrení utrpelo väčšie straty len Poľsko. Viac ako polovica sovietskych obetí pochádzala z Ruska. **Žiadna krajina nestratila viac**

---

¹ *Velká vlastenecká vojna (Великая Отечественная Война)*, výsledky štúdie Centra Levada z 20. júna 2018 [prístup 20. januára 2021]. Dostupné na stránke Levada.ru: <https://www.levada.ru/2018/06/20/velikaya-otechestvennaya-vojna-3/>.

vojakov ako ZSSR. Neexistovala ani krajina s vyšším percentom úmrtnosti v pomere k celkovému počtu mobilizovaných.

V prieskume verejnej mienky z roku 2018 81 % Rusov uviedlo, že ich rodinní príslušníci sa zúčastnili na „Veľkej vlasteneckej vojne“, ako sa v Rusku nazýva vojna ZSSR proti Nemecku a jeho spojencom v rokoch 1941 až 1945, a 58 % z nich dodalo, že počas vojny stratili niekoho blízkeho.

↑ Pouličné boje počas obliehania Leningradu, 1943.

Je prirodzené, že s pribúdajúcim časom od konca vojny sa spomienky na ňu formujú menej na základe osobných spomienok a rodinných príbehov a čoraz viac na základe krokov štátu. Štát napríklad formuje školské osnovy, financuje masovú kultúru, najmä vojnové filmy, a dokonca určuje obsah spravodajských relácií v médiách, ktoré má pod kontrolou. V praxi však štát nemá nevyhnutne záujem na tom, aby vnímanie vojny verejnosťou, a teda aj historická pamäť národa, zodpovedali zisteniam profesionálnych historikov. Ruskí vládcovia uprednostňujú politické ciele. Chcú, aby víťazstvo nad Nemeckom zostalo na dlhý čas jedným zo spojív mnohonárodnostnej Ruskej federácie. V ZSSR sa krátko po vojne hovorilo o „víťazstve nad fašizmom“ a teraz o „víťazstve nad nacizmom“, aby sa nebránilo získaniu nemeckého obyvateľstva pre komunistické myšlienky.

Vládcovia si tiež uvedomujú, že mytologizovaný obraz hrdinského ZSSR je populárnym presvedčením, najmä medzi staršími generáciami Rusov, takže jeho revízia – aby zodpovedala zisteniam historikov – **môže viesť k tomu, že vláda stratí časť svojej ľudovej podpory.** Mali by sme si tiež uvedomiť, že politici, ktorí vládnu Rusku – väčšina z nich sa narodila v 50. rokoch 20. storočia – sami vyrastali so sovietskym kultom druhej svetovej vojny.

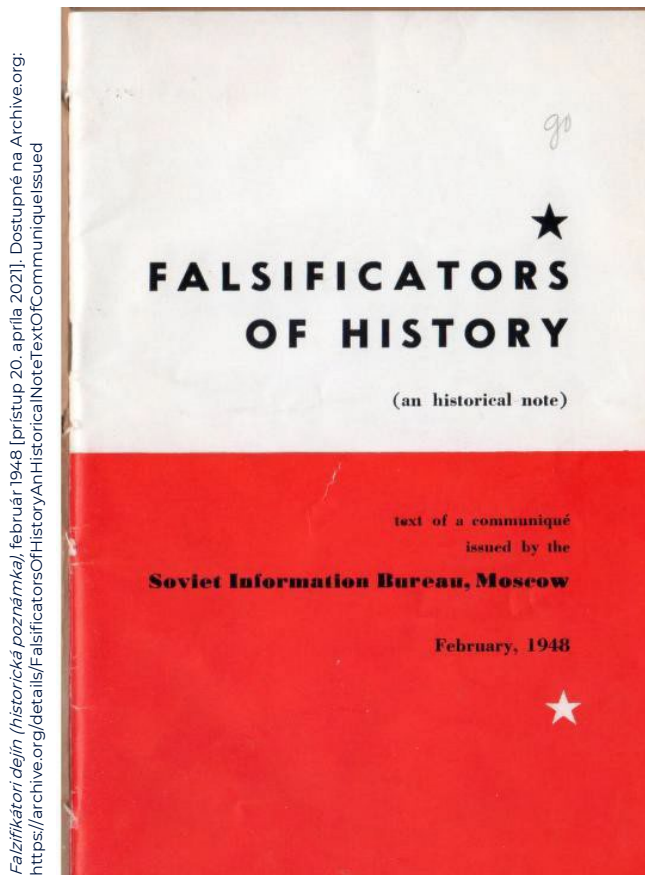
„Vhodne formovanú pamäť“ druhej svetovej vojny využíva Kremel' aj vo svojej zahraničnej politike. Na jednej strane má ľuďom v ostatných krajinách bývalého ZSSR pripomenúť ich spoločný osud s Ruskom. Na druhej strane by sa krajiny EÚ a NATO mali prikloniť k tomu, aby akceptovali Rusko ako veľmoc, čo je štatút, ktorý ZSSR napokon získal práve v dôsledku druhej svetovej vojny. Taktiež aby s Ruskom konzultovali rôzne rozhodnutia v medzinárodných záležitostiach, napríklad tie, ktoré sa týkajú bilaterálnych vzťahov EÚ a NATO s Ukrajinou a Bieloruskom, ako aj s ďalšími krajinami, ktoré podľa názoru Kremľa ležia vo „sfére vplyvu“ alebo „nárazníkovej zóne“ Ruska. Treba poznamenať, že v 90. rokoch, keď krajiny strednej Európy vrátane Poľska ešte neboli členmi EÚ a NATO, sa Rusko snažilo zablokovať rozšírenie Severoatlantickej aliancie a nárokovalo si právo spolurozhodovať o zahraničnej politike iných krajín. História bola jedným z nástrojov tejto politiky. Keď sa krajiny strednej Európy oslobodili spod sovietskej nadvlády, začali účinne šíriť informácie o sovietskych zločinoch za svojimi hranicami a okrem iného využili minulosť na to, aby presvedčili Západ o potrebe rozšírenia EÚ a NATO. Keďže Rusko považovalo tieto kroky za ohrozenie svojich vlastných záujmov, reagovalo šírením zmanipulovaných správ o histórii svojich vzťahov s východnou a so strednou Európou.

Ako sa interpretovala druhá svetová vojna

Ruský satirik Michail Zadornov (1948 – 2017) je autorom výroku, že **„Rusko je krajina s nepredvídateľnou minulosťou“**, aforizmu, ktorý ilustruje problém Kremľa, ktorý vnucuje určité historické interpretácie. Táto tendencia sa zreteľne prejavuje v prístupe následných vodcov sovietskeho a neskôr ruského štátu k druhej svetovej vojne. Za 75 rokov, ktoré uplynuli od konca vojny, sa väčšina interpretácií nezmenila: ZSSR ako prvý videl nebezpečenstvo fašizmu a urobil všetko pre to, aby zabránil vypuknutiu vojny; a keď k nej predsa došlo, porazil nepriateľa vďaka úsiliu svojich orgánov a celého národa. Pri pohľade na detaily

sa však interpretácie menili.

V rokoch tesne po vojne sa zdôrazňovala Stalinova múdrosť: v lete a na jeseň 1941 zámerne zatahol armády Nemecka a jeho spojencov hlbšie do Ruska, aby ich vyčerpal a zvýšil tak šance na úspešnú protiofenzívu. V tom istom čase, v reakcii na zverejnenie dokumentov o spolupráci medzi Nemeckom a ZSSR vládou USA v roku 1948 vrátane tajného protokolu k sovietsko-nemeckej zmluve o neútočení ([pakt Molotov-Ribbentrop](#)), ktorý rozdeľoval východnú a strednú Európu na sféry vplyvu oboch mocností, **orgány ZSSR vydali brožúru, ktorú osobne redigoval Stalin, s názvom *Falzifikátori dejín*.**²

Anglický preklad brožúry *Falsificators of History (an historical note)*, ktorú vydal Josif Stalin a ktorá pôvodne vyšla v Moskve v roku 1948.

² Pozri *Falzifikátori histórie (historická poznámka)* (Washington, DC: Vydal Informačný bulletin Veľvyslanectva Zväzu sovietskych socialistických republík, 1948).

V brožúre sa okrem iného tvrdilo, že ZSSR urobil všetko pre to, aby zabránil druhej svetovej vojne, zatiaľ čo západní podnikatelia, najmä z USA, so súhlasom svojich vlád vyzbrojovali nemecký imperializmus. Podľa brožúry chceli západné krajiny uzavretím politickej dohody v Mníchove v roku 1938 s Treťou ríšou a fašistickým Talianskom o nutnosti odstúpenia časti územia Československa Nemecku dotlačiť Hitlerom ovládaný štát k útoku na ZSSR. Autori brožúry obvinili Fínsko z rozpútania vojny proti ZSSR v novembri 1939 a zdôraznili, že pripojenie Litvy, Lotyšska a Estónska k ZSSR v roku 1940 bolo dobrovoľné.

Ďalší vodca Sovietskeho zväzu Nikita Chruščov nielenže výrazne znížil úroveň teroru v ZSSR, ale **začal aj éru zúčtovania so Stalinom a s jeho zločinmi**. Vo svojom slávnom článku „o kulte osobnosti a jeho dôsledkoch“, pripravenom na 20. zjazd strany, okrem iného **nastolil otázku zodpovednosti sovietskeho diktátora za nepripravenosť krajiny na vojnu a katastrofálne prvé mesiace**.

„Nie Stalin, ale celá strana, sovietska vláda, naša hrdinská armáda, jej talentovaní vodcovia a statoční vojaci, celý sovietsky národ – to sú tí, ktorí zabezpečili víťazstvo vo Veľkej vlasteneckej vojne,“ povedal Chruščov.

↑ Nikita Chruščov počas prejavu s názvom „Okulte osobnosti a jeho dôsledkoch“ v Moskve v roku 1956.

Chruščov bol v roku 1964 zosadený a **v roku 1965 nový generálny tajomník Leonid Brežnev potvrdil tento výklad** histórie druhej svetovej vojny ako víťazstvo strany a sovietskeho ľudu **s jednou významnou zmenou: O Stalinových zločinoch sa jednoducho nehovorilo** a jeho význam sa minimalizoval.

Brežnev v rámci svojho vystúpenia pri príležitosti 20. výročia ukončenia druhej svetovej vojny vytvoril oficiálny výklad úlohy ZSSR:

V mimoriadnej situácii strana [a] sovietsky ľud vynaložili obrovské, skutočne hrdinské úsilie na posilnenie armády a prispôsobenie hospodárstva vojnovým požiadavkám, na premenu krajiny na jednotný vojnový tábor. Bol zriadený Výbor obrany štátu, ktorého predsedom sa stal generálny tajomník Ústredného výboru Komunistickej strany Sovietskeho zväzu (bolševikov) J. V. Stalin, aby riadil všetky opatrenia na odrazenie nepriateľa. Pokiaľ sa nepriateľ tešil z dočasných úspechov, múdrosť a odhodlanie strany [a] obetavé úsilie ľudu vytvorili a utužili neporaziteľnú silu, ktorá sa čoskoro stala postrachom fašistických okupantov.

V tomto období sa **Deň víťazstva**, ktorý sa slávil 9. mája, **stal jedným z najvýznamnejších štátnych sviatkov v ZSSR** s oslavami pred „večnými sviečkami“, hrobmi „neznámych vojakov“ a vojnovými prehliadkami. Tento deň označuje dátum, keď bola konečná kapitulácia Tretej ríše podpísaná podľa moskovského a nie stredoeurópskeho času.

Významná zmena nastala v období *perestrojky* – teda „reštrukturalizácie“ a demokratizácie Sovietskeho zväzu, ktorá sa začala v čase, keď na čele strany stál Michail Gorbačov (1985 – 1991). **V roku 1989 Zjazd ľudových poslancov ZSSR odsúdil pakt Molotov–Ribbentrop. V roku 1990 sa sovietska vláda priznala ku Katynskému masakru** – vraždám takmer 22 000 poľských dôstojníkov zajatých v roku 1939 a zatknutých predstaviteľov poľskej elity, ktoré boli spáchané na jar 1940 na príkaz najvyšších orgánov ZSSR. **Obnovila sa aj diskusia o Stalinových zločinoch**, a to oveľa intenzívnejšie, pretože cenzúra a ideologická kontrola strany za Chruščova sa uvoľnili, a začalo sa debatovať o množstve vojnových strát. Dokonca sa diskutovalo o tom, či Stalin útok na ZSSR predvídal a či len Hitler v roku 1941 nebol rýchlejší, než očakával.

Keď sa však v roku 2000 stal prezidentom Vladimir Putin, došlo k postupnému návratu k sovietskemu príbehu. Hoci nebolo možné poprieť fakty z odhalených dokumentov a ruská akademická historiografia v prvom desaťročí jeho vlády naďalej pomerne slobodne písala o vojnovom období, štát vynakladal úsilie na propagáciu sovietskej interpretácie druhej svetovej vojny, hoci v jazyku zbavenom komunistického newspeaku. Zabránil odtajneniu archívnych materiálov o druhej svetovej vojne. **Dokonca došlo aj k miernej rehabilitácii Stalina:** vládna propaganda nepopierala represie, ale zdôrazňovala, že jeho kroky viedli k industrializácii zaostalej krajiny a porážke nacizmu.

Ruský prezident Vladimir Putin o Josifovi Stalinovi:

Stalin bol produktom svojej doby. Môžete ho démonizovať, ako chcete, alebo na druhej strane hovoriť o jeho prínose pre víťazstvo nad nacizmom. [...] V anglických dejinách sa vyskytol vodca ako Cromwell. Bol to muž poznačený krvou, dostal sa k moci na vlne revolučnej premeny, stal sa diktátorom a tyranom. Jeho pomníky však stále stoja všade v Británii. [...] Napoleon je všeobecne obľúbený. Čo urobil? Na vlne revolúcie sa dostal k moci a nielenže obnovil monarchiu, ale vyhlásil sa aj za cisára, doviedol Francúzsko k národnej katastrofe a úplnej porážke. [...] Zdá sa mi, že prílišná démonizácia Stalina je jednou z metód – jedným zo spôsobov, ako útočiť na Sovietsky zväz a Rusko.

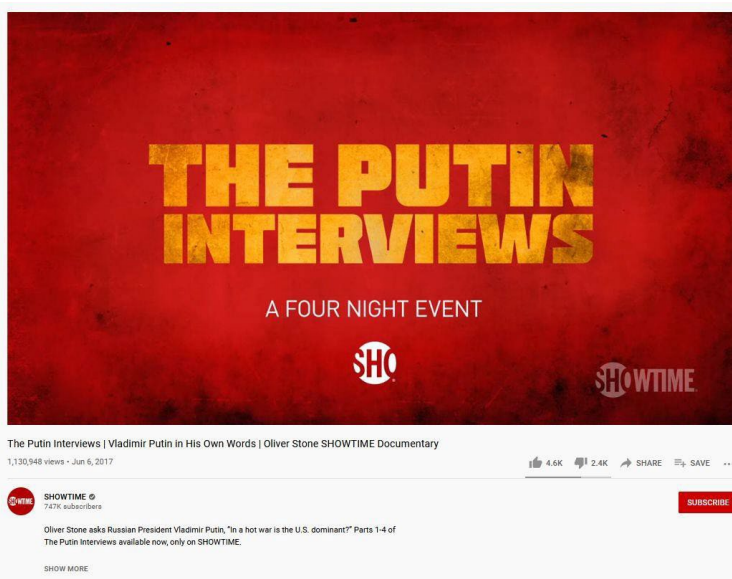
Rozhovor s Vladimirom Putinom v dokumentárnom filme Olivera Stonea *The Putin Interviews*, 2017.

Výsledkom je, že percento Rusov, v ktorých Stalin vyvoláva pozitívne asociácie, neustále stúpa – z 38 % v roku 2001 na 51 % v roku 2020, zatiaľ čo percento tých, v ktorých vyvoláva negatívne asociácie, kleslo zo 43 % v roku 2001 na 14 % v roku 2020.

V roku 2020 hodnotilo 70 % Rusov Stalinovu úlohu pozitívne (53 % v roku 2001), zatiaľ čo 19 % ju hodnotilo negatívne (33 % v roku 2001).³

V druhom desaťročí Putinovej vlády začali úrady vyvíjať väčší tlak na historikov, aby nepodkopávali „historickú politiku“ Kremľa, t. j. opatrenia prijaté na štátnej úrovni s cieľom spopularizovať určitý výklad dejín, ktorý vládcovia považujú za prospešný pre Rusko (alebo pre seba). V rokoch 2009 až 2012 pôsobila pod patronátom prezidenta špeciálna Komisia na boj proti pokusom o falšovanie histórie na úkor záujmov Ruska, ktorá radila úradom, ako neutralizovať protisovietske historické interpretácie. Jej predsedom bol Sergej Naryškin, vtedajší šéf prezidentskej administratívy a od roku 2016 šéf ruskej zahraničnej spravodajskej služby. V roku 2014 bol novelizovaný trestný zákon – **„šírenie nepravdivých informácií o činnosti ZSSR počas druhej svetovej vojny“ sa trestá odňatím slobody až do troch rokov, a ak sa na to použijú médiá, až do piatich rokov.** V roku 2016 bola istému obyvateľovi Permu uložená pokuta vo výške 12 400 PLN (približne 2 700 €) za zverejnenie materiálu na sociálnej sieti o spoločnom útoku Nemecka a ZSSR na Poľsko v roku 1939.

The Putin Interviews | Vladimir Putin in His Own Words | Oliver Stone
 SHOWTIME Documentary 6. júna 2017 [prístup 20. apríla 2021].
 Dostupné na YouTube: https://www.youtube.com/watch?v=fajGIA_L0dvw

Upútavka na štvordielny dokumentárny film s názvom *The Putin Interviews* na základe rozhovorov Olivera Stonea s Vladimirom Putinom, ktoré urobil v rokoch 2015 – 2017.

³ *Miera súhlasu Rusov so Stalinom prekonal historický rekord (УРОВЕНЬ ОДОБРЕНИЯ СТАЛИНА РОССИЯНАМИ ПОБИЛ ИСТОРИЧЕСКИЙ РЕКОРД)*, výsledky štúdie Centra Levada, 16. apríla 2019 [prístup 20. januára 2021]. Dostupné na stránke Levada.ru: <https://www.levada.ru/2019/04/16/uroven-odobreniya-stalina-rossiyanami-pobil-istoricheskij-rekord>.

Samotní najvyšší predstavitelia Ruska sa opakovane vyjadrili k druhej svetovej vojne. Vyvrcholilo to v júni 2020, keď Vladimir Putin uverejnil v americkom časopise *The National Interest* dlhý článok o vzniku, priebehu a záveroch druhej svetovej vojny.

Počiatky druhej svetovej vojny oficiálne interpretované orgánmi

Sovietsky zväz	Rusko
<p>Po uchopení moci v Nemecku Hitler a jeho klika zničili demokratické práva a slobody nemeckého ľudu, rozdrvili robotnícke a iné masové organizácie a zaviedli režim krvavého teroru. [...] Komunisti varovali pred nebezpečenstvom, ktoré fašizmus predstavuje pre všetky národy. Zdôraznili, že fašizmus je otvorená teroristická diktatúra najreakčnejších, šovinistických zložiek imperializmu, ktorej cieľom je ohlupovať pracujúce masy a pripravovať agresívnu imperialistickú vojnu. Naša strana a sovietsky ľud si dobre pamätali varovanie Vladimira Lenina, že imperializmus môže kedykoľvek rozpútať druhý cyklus vojen proti ZSSR, a snažili sa zvýšiť hospodársku a obrannú silu krajiny. V snahe získať svetovú moc si fašizmus za hlavný cieľ svojej politiky zvolil boj proti komunizmu, proti prvému socialistickému štátu na svete. [...]</p>	<p>Hlavné príčiny druhej svetovej vojny vyplývajú najmä z rozhodnutí prijatých po prvej svetovej vojne. Versaillská zmluva sa stala pre Nemecko symbolom hlbokkej nespravodlivosti. [...] Práve národné poníženie sa stalo živnou pôdou pre radikálne nálady pomsty v Nemecku. Nacisti šikovne hrali na emócie ľudí a postavili svoju propagandu na sľuboch, že Nemecko zbavia „dedičstva Versailles“ a obnovia jeho bývalú moc, pričom v podstate tlačili nemecký ľud do vojny. Paradoxne k tomu priamo alebo nepriamo prispeli západné štáty, najmä Spojené kráľovstvo a Spojené štáty. Ich finančné a priemyselné podniky aktívne investovali do nemeckých tovární a závodov vyrábajúcich vojenské výrobky. [...] „Versaillské usporiadanie sveta“ vyvolalo mnohé skryté rozpory a zdanlivé konflikty. Točili sa okolo hraníc nových európskych štátov náhodne stanovených víťazmi prvej svetovej vojny.</p>

Antisovietske smerovanie Hitlerovej politiky aktívne podporovali reakčné kruhy na Západe. Imperialisti USA, Anglicka a Francúzska urobili veľa pre oživenie nemeckého militarizmu po prvej svetovej vojne a pre jeho nasmerovanie proti ZSSR. A keď sa Hitler s pomocou nemeckých monopolov dostal k moci a priamo vyhlásil vojnu, západné krajiny sa zapojili do politiky „upokojovania“ agresora. Hádzali Hitlerovi k nohám ďalšie a ďalšie obeť v nádeji, že nasmeruje svoje hordy na východ proti krajine socializmu. Mníchovské sprisahanie, ktoré vydalo Československo fašistickému Nemecku, bolo najhanebnším prejavom tohto zradného imperialistického plánu. História kruto potrestala „ústupkárov“, ktorí odmietli všetky návrhy sovietskej vlády na spoločný odpor voči fašistickým agresorom.

Leonid Brežnev, „Veľké víťazstvo sovietskeho ľudu“ (prejav pri príležitosti 20. výročia ukončenia druhej svetovej vojny), 8. mája 1965

[...] na rozdiel od mnohých iných európskych vodcov tej doby si Stalin neurobil hanbu stretnutím s Hitlerom, ktorý bol medzi západnými národmi známy ako celkom uznávaný politik. [...] Dnes chcú európski politici, a najmä poľskí vodcovia, zamiesť mníchovskú zradu pod koberec. Prečo? Skutočnosť, že ich krajiny kedysi porušili svoje záväzky a podporili Mníchovskú zradu, pričom niektoré z nich sa dokonca podieľali na zaberaní územia, nie je jediným dôvodom. Ďalším dôvodom je, že je trochu trápne pripomenúť si, že v tých dramatických dňoch roku 1938 bol Sovietsky zväz jediným, kto sa postavil za Československo. [...] Británia, ako aj Francúzsko, ktoré bolo v tom čase hlavným spojencom Čechov a Slovákov, sa rozhodli stiahnuť svoje záruky a ponechať túto východoeurópsku krajinu napospas osudu. Tým sa snažili upriamiť pozornosť nacistov na východ, aby sa Nemecko a Sovietsky zväz nevyhnutne stretli a vykrvácali.

Vladimir Putin, „Skutočné ponaučenia zo 75. výročia druhej svetovej vojny“ (článok uverejnený v americkom časopise The National Interest), 18. júna 2020

Analýza mechanizmov manipulácie

Je možné identifikovať prinajmenšom **štyri problémy s tým, ako oficiálna interpretácia Kremľa** – napriek niektorým sekundárnym rozdielom medzi sovietskymi časmi a súčasnosťou – **odkazuje priamo na sovietsku propagandu** a ako je založená na lži alebo manipulácii:

- **otázka pôvodu vojny.** Rusko zásadne nesúhlasí s tvrdením, že Sovietsky zväz nesie spoluzodpovednosť za vypuknutie vojny;
- **úloha ZSSR v prvom období vojny (1939 – 1941).** Rusko odmieta tvrdenie, že Sovietsky zväz sa zapojil do druhej svetovej vojny v roku 1939 tým, že v spolupráci s Treťou ríšou zaútočil na Poľsko, a potom v novembri 1939 napadol Fínsko, za čo bol vylúčený zo Spoločnosti národov (vtedajšej obdoby Organizácie Spojených národov), a napokon nelegálnou anexiou Litvy, Lotyšska a Estónska v lete 1940. Kremel' popiera agresívny charakter týchto akcií a vylučuje ich z opisu druhej svetovej vojny;
- **hodnotenie činnosti ZSSR v stredovýchodnej Európe v rokoch 1944 – 1945.** Rusko zdôrazňuje prooslobodzovací charakter akcií Červenej armády v rokoch 1944 – 1945 a tvrdí, že komunizácia stredoeurópskych krajín bola výsledkom posunu nálad verejnosti smerom doľava a dôsledok začiatku [studenej vojny](#) medzi Západom a ZSSR. Rusko považuje odpor voči komunistickej vláde za občiansku vojnu (v časoch ZSSR: boj proti reakcii), nie za boj za nezávislosť;
- **otázka zmien hraníc ZSSR.** Rusko popiera okupáciu pobaltských štátov v rokoch 1940 – 1941 a 1944 – 1991 a Poľska v rokoch 1939 – 1941 a 1944 – 1945. Domnieva sa, že k zmenám hraníc ZSSR došlo v rokoch 1939 – 1940 a nie po roku 1945, a navyše, že ZSSR vrátil Poľsku niektoré územia, ako napríklad Podleské vojvodstvo (vo východnom Poľsku).

Ako vás ruské (a predtým sovietske) orgány presvedčajú o svojom názore? To možno analyzovať na príklade vyššie uvedeného článku ruského prezidenta.

– Lži o faktoch. Obrátenie vzťahu príčina – následok

Vladimir Putin tvrdí, že „do 17. septembra vojenské a politické vedenie Poľska utieklo do Rumunska“, a okrem iného zdôvodňuje rozhodnutie ZSSR obsadiť východné provincie Poľska vzhľadom na túto situáciu. Výsledkom tejto lži je, že voľná súvislosť medzi prekročením hraníc s Rumunskom poľskými orgánmi a sovietskou inváziou sa prekrútila. V skutočnosti bola „operácia Červenej armády“ skôr príčinou evakuácie vlády z Poľska, než jej dôsledkom.

– Falošné výklady medzinárodného práva

Ruský prezident píše, že pripojenie Litvy, Lotyšska a Estónska k ZSSR „sa uskutočnilo na zmluvnom základe so súhlasom zvolených orgánov. Bolo to v súlade s vtedajším medzinárodným a štátnym právom.“ Avšak medzinárodná zmluva z rokov 1939 – 1940 o zrieknutí sa vojny ako nástroja zahraničnej politiky (známa ako Briandov-Kelloggov pakt z roku 1928) zakazovala štátom riešiť problémy s inými štátmi vojnou, čo zároveň stavalo mimo zákona možnosť vyhrážania sa vojnou. Okrem toho ZSSR v roku 1933 podpísal s Fínskom, Lotyšskom, Estónskom a Poľskom zmluvu známou ako Londýnsky dohovor, podľa ktorej sa blokáda námorných prístavov a pobrežia iného štátu rovnala agresii. V júni 1940 ZSSR zablokoval ich prístavy a potom vydal ultimátum pobaltským štátom, v ktorom požadoval vstup svojich početných ozbrojených jednotiek na ich územie. Je tiež ťažké uznať platnosť zmlúv o pristúpení Litvy, Lotyšska a Estónska k ZSSR, pretože ich podpísali nezákonné orgány týchto krajín, zvolené v pseudovol'bách organizovaných v atmosfére komunistického teroru a počas okupácie týchto území Červenou armádou.

– Selektívne mlčanie

Vladimir Putin vo svojom článku nikde nespomína inváziu ZSSR do Fínska v novembri 1939 a jeho trojmesačnú vojnu s touto krajinou, ani vylúčenie ZSSR zo Spoločnosti národov, ktoré bolo vyvolané sovietskou agresiou. Vynecháva tiež katynský masaker, teda vraždenie poľských vojnových zajatcov na príkaz najvyšších sovietskych orgánov, a aktívnu spoluprácu ZSSR s Treťou ríšou v rokoch 1939 – 1940. Napriek tomu spomína pacifikáciu bieloruskej dediny Chatyn z marca 1942 nemeckým oddielom, čo vzhľadom na vynechanie Katyne

možno považovať za dodatočnú manipuláciu – vyvolanie dojmu, že za katynský masaker sú zodpovední Nemci, prostredníctvom zavádzajúceho spojenia. Tento prípad možno považovať za súčasť propagandistickej vojny proti Ukrajine, keďže jednotka ukrajinských kolaborantov sa zúčastnila na pacifikácii Katyne.

– **Falošné porovnanie a argumentačný prezentizmus**

Putinovo obvinenie, že západné krajiny neprijali návrh ZSSR vybudovať jednotný front proti Tretej ríši a že Poľsko navyše „odmietlo myšlienku spoločného postupu s Červenou armádou v boji proti Wehrmachtu (ozbrojeným silám nacistického Nemecka)“, je manipulácia, ktorá spočíva v neustálom porovnávaní zločineckého, extrémne represívneho štátu ZSSR – ktorý sa snažil vytvoriť nového človeka, zničiť existujúce elity a kultúru a vnútiť ostatným národom ideológiu totalitnej utópie – s demokratickými a autoritatívnymi európskymi štátmi. Tie spravidla nepredstavovali hrozbu pre svojich susedov a predovšetkým nevykonávali sociálne experimenty a masové zločiny proti vlastným občanom. Bez znalosti Stalinových zločinov je ťažké pochopiť, prečo sa európske krajiny, najmä Poľsko, pred vojnou zdráhali spolupracovať so ZSSR a prečo boli Sovieti vnímaní ako nebezpečenstvo minimálne také veľké, ak nie väčšie, ako nacistické Nemecko. Okrem toho si európski politici v 30. rokoch 20. storočia nemohli byť vôbec istí, že vypukne vojna s Nemeckom.

– **Insinuácie**

Insinuácie sú tiež prvkom súčasnej ruskej propagandy, ktorá má za cieľ ešte viac presvedčiť publikum, že zahraničná politika ZSSR je rovnako „normálna“ ako zahraničné záležitosti iných krajín. Ako napísal Putin vo svojom článku: „ostatné štáty radšej zabudli na dohody podpísané nacistami a západnými politikmi. [...] Okrem toho nevieme, či existovali nejaké tajné ‚protokoly‘ alebo prílohy k dohodám viacerých krajín s nacistami. Jediné, čo nám zostáva, je veriť ich slovu.“ Neexistujú žiadne nepriame dôkazy o tom, že by archívy európskych štátov, ktoré historici už dávno otvorili a prehľadali, obsahovali „tajné protokoly“ podobné tomu, ktorý podpísali dve totalitné moci v auguste 1939.

Takéto vyhlásenia však môžu odrážať presvedčenie ruských vládcov, že iné európske krajiny používajú rovnaké postupy vo vzťahu k histórii ako oni, len sú efektívnejšie, pretože nikdy nepodľahli ilúzii, ako ZSSR počas *perestrojky*, že odhalenie kostlivcov v skrini – priznanie viny z minulosti – prinesie výhody.

– Odvolávanie sa na autoritu

Rusko sa snaží podporiť svoje historické interpretácie odkazom na stanovisko Norimberského tribunálu, ktorý súdil popredných politikov Tretej ríše. V odôvodnení svojho rozsudku tento medzinárodný súd uviedol dôvody vypuknutia vojny. Podľa Kremľa stanovisko, ktoré sformulovali sudcovia tribunálu vrátane sudcov zo ZSSR, ktorí pracovali bezprostredne po skončení druhej svetovej vojny, by mali predstavovať prijateľný rámec pre súčasnú historickú interpretáciu.

Vladimir Putin, *Skutočné ponaučenia zo 75. výročia druhej svetovej vojny*, 18. júna 2020 [prístup 20. apríla 2021].
 Dostupné na stránke The National Interest: <https://nationalinterest.org/feature/vladimir-putin-real-lessons-75th-anniversary-world-war-ii-162982>

THE NATIONAL INTEREST

Submissions | Subscribe | Contact | Advertising | About | Search

Magazine | Blogs | Military | Economics | Technology | Regions

←

Článok s názvom „Skutočné ponaučenia zo 75. výročia druhej svetovej vojny“ od Vladimira Putina, uverejnený na webovej stránke amerického časopisu *The National Interest*.

June 18, 2020 | Topic: Security | Region: Europe | Tags: Russia, USSR, Soviet Union, World War II, History

Vladimir Putin: The Real Lessons of the 75th Anniversary of World War II

The Russian president offers a comprehensive assessment of the legacy of World War II, arguing that "Today, European politicians, and Polish leaders in particular, wish to sweep the Munich Betrayal under the carpet. The Munich Betrayal showed to the Soviet Union that the Western countries would deal with security issues without taking its interests into account."

by Vladimir Putin

Všetky obvinenia tohto druhu sa dajú ľahko vyvrátiť, ak máte znalosti faktov a analytické schopnosti na odhalenie manipulácie. **Ťažšie je však čeliť inému druhu argumentov**, ktoré oficiálne nepredkladajú priamo orgány Ruskej federácie, ale skôr vedci a komentátori, ktorí s nimi spolupracujú. **Tvrdia, že dejiny sú manipulované nielen v Rusku, ale aj v iných krajinách, najmä vo východnej a v strednej Európe.** Pravda je niekde medzi tým. To je ďalší logický omyl, pretože pravda nie je kompromisom medzi dvoma pozíciami, ale „leží tam, kde leží“. V každom prípade **treba mať na pamäti, že akákoľvek manipulácia s vlastnou históriou, najmä jej prikrášľovanie alebo ohováranie na politické účely, je prejavom nečestnosti a politickej krátkozrakosti.** Kremľu to len uľahčuje popularizáciu jeho historických prekrúcaní.

Preklad: Ústav pamäti národa (ÚPN)